

2022 m. IFLA ir UNESCO viešųjų bibliotekų manifestas

Laisvė, gerovė ir visuomenės bei atskirų asmenų vystymasis yra pagrindinės žmogaus vertybės. Jos bus pasiektos tik tada, kai gerai informuoti piliečiai galės naudotis savo demokratinėmis teisėmis ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Konstruktivus dalyvavimas ir demokratijos plėtra priklauso nuo tinkamo išsilavinimo, taip pat nuo laisvos ir neribotos prieigos prie žinių, minties, kultūros ir informacijos.

Viešoji biblioteka – vietiniai vartai į žinias – sudaro pagrindines sąlygas mokytis visą gyvenimą, savarankiškai priimti sprendimus ir kultūringai vystytis individui bei socialinėms grupėms. Ji yra sveikos žinių visuomenės pagrindas, nes suteikia prieigą prie visų rūšių žinių, įskaitant mokslines ir vietos žinias, ir sudaro sąlygas jas kurti bei dalytis jomis be komercinių, technologinių ar teisinių kliūčių.

Kiekvienoje šalyje, o ypač besivystančiose šalyse, bibliotekos padeda užtikrinti, kad kuo daugiau žmonių turėtų teisę į išsilavinimą ir dalyvavimą žinių visuomenėje bei bendruomenės kultūriname gyvenime.

Šiame manifeste skelbiamas UNESCO tikėjimas, kad viešoji biblioteka yra gyva švietimo, kultūros, įtraukties ir informacijos jėga, esminis darnaus vystymosi veiksnys, padedantis siekti taikos ir dvasinės gerovės per visų žmonių protus.

Todėl UNESCO ragina nacionalines ir vietos valdžios institucijas remti viešąsias bibliotekas ir aktyviai įsitraukti į jų plėtrą.

Viešoji biblioteka

Viešoji biblioteka yra vietinis informacijos centras, kuriame skaitytojai gali lengvai gauti visų rūšių žinias ir informaciją. Ji yra esminė žinių visuomenės sudedamoji dalis, nuolat prisitaikanti prie naujų komunikacijos priemonių, kad galėtų įgyvendinti savo vaidmenį – suteikti visiems žmonėms visuotinę prieigą prie informacijos ir sudaryti sąlygas ja prasmingai naudotis. Ji suteikia viešai prieinamą erdvę žinioms kurti, dalytis ir keistis informacija bei kultūra ir skatinti pilietinį aktyvumą.

Bibliotekos kuria bendruomenę, aktyviai kreipiasi į naujas auditorijas ir, pasitelkdamos veiksmingą klausymąsi, padeda kurti paslaugas, atitinkančias vietos poreikius ir prisidedančias prie gyvenimo kokybės gerinimo. Visuomenė pasitiki savo biblioteka, o mainais už tai viešoji biblioteka siekia aktyviai informuoti ir informuoti savo bendruomenę.

Viešosios bibliotekos paslaugos teikiamos laikantis lygių galimybių visiems, nepriklausomai nuo amžiaus, etninės kilmės, lyties, religijos, tautybės, kalbos, socialinės padėties ir bet kokių kitų savybių. Specialios paslaugos ir medžiaga turi būti teikiamos tiems vartotojams, kurie dėl kokių nors priežasčių negali naudotis įprastomis paslaugomis ir medžiaga, pavyzdžiui, kalbinėms mažumoms, žmonėms su negalia, turintiems prastus skaitmeninius ar kompiuterinius įgūdžius, menkus raštingumo gebėjimus, ligoninėse ar kalėjimuose esantiems žmonėms.

Visos amžiaus grupės turi rasti jų poreikius atitinkančią medžiagą. Rinkiniai ir paslaugos turi apimti visų rūšių tinkamas laikmenas ir šiuolaikines technologijas, taip pat tradicinę medžiagą. Svarbiausia – aukšta kokybė, atitiktis vietos poreikiams ir sąlygoms, bendruomenės kalbų ir kultūrų įvairovės atspindėjimas. Medžiaga turi atspindėti dabartines tendencijas ir visuomenės raidą, taip pat žmogaus pastangų ir vaizduotės atmintį.

Rinkiniai ir paslaugos neturėtų būti veikiami jokios ideologinės, politinės ar religinės cenzūros ar komercinio spaudimo.

Viešosios bibliotekos misijos

Toliau išvardytos pagrindinės misijos, susijusios su informacija, raštingumu, švietimu, įtraukimu, pilietiniu dalyvavimu ir kultūra, turėtų būti viešųjų bibliotekų paslaugų pagrindas. Vykdydamos šias pagrindines misijas, viešosios bibliotekos prisideda prie Darnaus vystymosi tikslų ir teisingesnės, humaniškesnės ir tvaresnės visuomenės kūrimo.

- Suteikti prieigą prie plataus informacijos ir idėjų spektro be cenzūros, remti visų lygių formalųjį ir neformalųjį švietimą, taip pat mokymąsi visą gyvenimą, sudarant sąlygas nuolat, savanoriškai ir savarankiškai siekti žinių žmonėms visais gyvenimo etapais.
- Sudaryti galimybes asmeniniam kūrybiniam tobulėjimui, skatinti vaizduotę, kūrybiškumą, smalsumą ir empatiją.
- Kurti ir stiprinti vaikų skaitymo įpročius nuo gimimo iki pilnametystės.
- Inicijuoti, remti ir dalyvauti raštingumo veikloje ir programose, skirtose skaitymo ir rašymo įgūdžiams ugdyti, taip pat sudaryti palankesnes sąlygas visų amžiaus grupių žmonėms ugdyti žiniasklaidos ir informacinio bei skaitmeninio raštingumo įgūdžius, siekiant parengti informuotą, demokratinę visuomenę.
- Teikti paslaugas savo bendruomenėms tiek asmeniškai, tiek nuotoliniu būdu, pasitelkiant skaitmenines technologijas, leidžiančias, kai tik įmanoma, naudotis informacija, kolekcijomis ir programomis.
- Užtikrinti visiems žmonėms prieigą prie visų rūšių bendruomenės informacijos ir bendruomenės galimybių.
Organizuotis atsižvelgiant į tai, kad biblioteka yra socialinės struktūros pagrindas.
- Suteikti savo bendruomenėms prieigą prie mokslo žinių, pavyzdžiui, mokslinių tyrimų rezultatų ir informacijos apie sveikatą, galinčių turėti įtakos vartotojų gyvenimui, taip pat sudaryti

sąlygas dalyvauti mokslo pažangos procese.

- Teikti tinkamas informacines paslaugas vietos įmonėms, asociacijoms ir interesų grupėms.
- Išsaugoti vietos ir vietinių gyventojų duomenis, žinias ir paveldą (įskaitant žodinę tradiciją) bei prieigą prie jų, sudarant aplinką, kurioje vietos bendruomenė gali aktyviai dalyvauti nustatant medžiagą, kurią reikia surinkti, išsaugoti ir kuria reikia dalytis, atsižvelgiant į bendruomenės pageidavimus.
- Skatinti kultūrų dialogą ir remti kultūrų įvairovę.
- Skatinti kultūros raiškos ir paveldo išsaugojimą ir prasmingą prieigą prie jo, meno vertinimą, atvirą prieigą prie mokslo žinių, mokslinių tyrimų ir naujovių, išreikštų tradicinėse laikmenose, taip pat suskaitmenintoje ir gimstančioje skaitmeninėje medžiagoje.

Finansavimas, teisės aktai ir tinklai

Prieiga prie viešosios bibliotekos pastato ir paslaugų iš esmės yra nemokama. Už viešąją biblioteką atsako vietos ir nacionalinės valdžios institucijos. Ji turi būti remiama specialiais ir atnaujintais teisės aktais, suderintais su tarptautinėmis sutartimis ir susitarimais. Ją turi finansuoti nacionalinės ir vietos valdžios institucijos. Ji turi būti esminė bet kurios ilgalaikės kultūros, informacijos teikimo, raštingumo ir švietimo strategijos sudedamoji dalis.

Skaitmeniniame amžiuje autorių teises ir intelektinę nuosavybę reglamentuojantys teisės aktai turi užtikrinti viešosioms bibliotekoms tokias pat galimybes įsigyti skaitmeninį turinį ir suteikti prieigą prie jo pagrįstomis sąlygomis, kaip ir fizinių išteklių atveju.

Siekiant užtikrinti visos šalies bibliotekų veiklos koordinavimą ir bendradarbiavimą, teisės aktuose ir strateginiuose planuose taip pat turi būti apibrėžtas ir skatinamas nacionalinis bibliotekų tinklas, pagrįstas sutartais paslaugų standartais.

Viešųjų bibliotekų tinklas turi būti kuriamas atsižvelgiant į nacionalines, regionines, mokslines ir specialiąsias bibliotekas, taip pat mokyklų, kolegijų ir universitetų bibliotekas.

Veikla ir valdymas

Turi būti suformuluota aiški politika, apibrėžianti tikslus, prioritetus ir paslaugas, atsižvelgiant į vietos bendruomenės poreikius. Šiam procesui vertingos vietos žinios ir bendruomenės dalyvavimas, todėl vietos bendruomenės turėtų būti įtrauktos į sprendimų priėmimo procesą.

Viešoji biblioteka turi būti efektyviai organizuota ir turi laikytis profesionalių veiklos standartų.

Paslaugos turi būti fiziškai arba skaitmeniniu būdu prieinamos visiems bendruomenės nariams. Tam reikia gerai įrengtų ir aprūpintų bibliotekos pastatų, gerų skaitymo ir studijų patalpų, taip pat atitinkamų technologijų ir pakankamo skaitytojams patogaus darbo laiko. Tai taip pat reiškia, kad reikia teikti pagalbos paslaugas tiems, kurie negali apsilankyti bibliotekoje.

Bibliotekos paslaugos turi būti pritaikytos skirtingiems kaimo ir miesto bendruomenių poreikiams, taip pat marginalizuotų grupių, specialiųjų poreikių turinčių vartotojų, daugiakalbių vartotojų ir vietinių bendruomenės gyventojų poreikiams.

Bibliotekininkas yra aktyvus tarpininkas tarp skaitytojų ir skaitmeninių bei tradicinių išteklių. Siekiant

užtikrinti tinkamas paslaugas, būtina užtikrinti pakankamus žmogiškuosius ir materialinius išteklius, taip pat bibliotekininko profesinį ir tęstinį mokymąsi, kad būtų galima įveikti dabarties ir ateities iššūkius. Vadovybė turėtų konsultuotis su bibliotekų specialistais dėl kiekybinio ir kokybinio pakankamų išteklių apibrėžimo.

Turi būti vykdomos informavimo ir vartotojų švietimo programos, kad skaitytojai galėtų naudotis visais ištekliais.

Vykdomi tyrimai turėtų būti sutelkti į bibliotekų poveikio vertinimą ir duomenų rinkimą, kad būtų galima politikos formuotojams įrodyti bibliotekų teikiamą naudą visuomenei. Statistiniai duomenys turėtų būti renkami ilgą laiką, nes bibliotekų nauda visuomenei dažnai pasireiškia tik vėlesnėse kartose.

Partnerystė

Kad bibliotekos galėtų pasiekti platesnę ir įvairesnę visuomenę, būtina užmegzti partnerystės ryšius. Reikia užtikrinti bendradarbiavimą su atitinkamais partneriais, pavyzdžiui, vartotojų grupėmis, mokyklomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, bibliotekų asociacijomis, verslo įmonėmis ir kitais specialistais vietos, regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu.

Manifesto įgyvendinimas

Sprendimus priimančias asmenys nacionaliniu ir vietos lygmenimis bei visa bibliotekų bendruomenė visame pasaulyje raginami įgyvendinti šiame Manifeste išdėstytus principus.

2022 m. liepos 18 d.